

Şeyda BİNAY YAZ¹
Orcid: 0000-0001-6410-6240
Güliz ÖZBOLAT²
Orcid: 0000-0001-5873-2616

Sağlık Çalışanı Ebeveynlerde COVID-19 Korkusunun Ebeveyn Çocuk İlişkisine Etkisi

The Effect of COVID-19 Fear on Parent Child Relationship in Healthcare Professional Parents

¹İzmir Bakırçay Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD, İzmir/Türkiye

Gönderilme Tarihi: 8 Nisan 2022

Kabul Tarihi: 16 Ocak 2023

²İzmir Bakırçay Üniversitesi Çiğli Eğitim Araştırma Hastanesi, İzmir/Türkiye

Sorumlu Yazar (Corresponding Author):

ŞEYDA BİNAY YAZ, e-mail:
seydabinay80@gmail.com,
seyda.binay@bakircay.edu.tr

Anahtar Sözcükler:

COVID-19; çocuk; ebeveyn;
ebeveyn-çocuk ilişkisi; hemşirelik.

Keywords:

COVID-19; child; parent; parent-child relationship; nursing.satisfied.

ÖZ

Amaç: Bu çalışmada amaç ebeveyn olan sağlık çalışanlarının COVID-19 korkusunun ebeveyn-çocuk ilişkisine etkisini belirlemektir.

Yöntem: Tanımlayıcı ve kesitsel olarak tasarlanan bu çalışmaya Şubat-Nisan 2021 tarihlerinde bir üniversite hastanesinde çalışan ve ebeveyn olan 130 sağlık çalışanı katıldı. Verilerin toplanmasında, araştırmacılar tarafından hazırlanan ebeveyn tanıtıcı bilgi formu, COVID-19 Korkusu Ölçeği ve Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği kullanıldı. Veri toplama formları yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak toplandı. Verilerin analizinde sayı, yüzde, ortalama, standart sapma ve korelasyon analizi kullanıldı.

Bulgular: Araştırmaya katılan sağlık çalışanı ebeveynlerin %81.5'i anne, %50'si 31-40 yaş arasında, %61.5'i tek çocuğa sahip ve %58.5'i hemşire olarak görev yapmaktadır. Katılımcıların COVID-19 korkusu ölçeği ortalama puanı 22.64±6.97 olup orta düzeyinde üstündedir. Ebeveyn çocuk ilişkisine bakıldığında ise olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi alt ölçeği ortalama puanı 39.83±6.36 ve olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi alt ölçeği ortalama puanı 14.14±3.97 olup iki boyutta orta düzeyin üzerinde olduğu saptanmıştır.

Sonuç: COVID-19 hastalığı açısından riskli gruplardan biri olan sağlık çalışanlarının çalışma şekli, çalıştığı klinik gibi faktörler COVID-19 korkularını etkileyebilmektedir. Aynı zamanda ebeveyn olan bu çalışanların COVID-19 korkusu ve kendi çocuklarıyla olan ilişkilerini etkilediği belirlenmiştir.

ABSTRACT

Objective: To determine the effect of the fear of COVID-19 on the parent-child relationship of healthcare professionals who are parents.

Methods: It was designed as descriptive and cross-sectional. 130 healthcare professionals, who were parents and working at a university hospital, participated in this study between February and April 2021. Parent descriptive information form, COVID-19 Fear Scale, and Parent-Child Relationship Scale prepared by the researchers were used to collect data. Data collection forms were collected using the face-to-face interview technique. Number, percentage, mean, standard deviation, and correlation analysis were used in the analysis of the data.

Results: Of the health worker parents participating in the research, 81.5% were mothers, 50% were between the ages of 31-40, 61.5% had one child, and 58.5% were nurses. The mean score of the participants on the fear of COVID-19 scale was 22.64±6.97, which was above the medium level. When the parent-child relationship was examined, the mean score of the positive parent-child relationship subscale was 39.83±6.36, and the mean score of the negative parent-child relationship subscale was 14.14±3.97, and it was found to be above the medium level in two dimensions.

Conclusion: Factors such as the working style of healthcare professionals, one of the risky groups for COVID-19 disease, and the clinic they work in, can affect their fears of COVID-19. It has been determined that these employees, who are also parents, affect the fear of COVID-19 and their relationships with their children.

Kaynak Gösterimi: Binay Yaz, Ş., Özbolat, G. (2023). Sağlık Çalışanları Ebeveynlerde COVID-19 Korkusunun Ebeveyn Çocuk İlişkisine Etkisi. *EGEHFD*, 39(1),71-79. DOI: 10.53490/egehemsire.1100270

How to cite: Binay Yaz, Ş., Özbolat, G. (2023). The Effect of COVID-19 Fear on Parent Child Relationship in Healthcare Professionals Parents. *JEUNF*, 39(1), 71-79 DOI: 10.53490/egehemsire.1100270

GİRİŞ

Koronavirüs hastalığına (COVID-19) yönelik dünya genelinde pandemi ilan edilmiş (Cucinotta ve Vanelli, 2020; Sohrabi ve diğerleri, 2020; World Health Organization [WHO], 2020) ve İş Güvenliği ve Sağlık Yönetimi tarafından sağlık çalışanları, COVID-19 enfeksiyonu riski açısından riskli grup olarak belirlenmiştir (Occupational Safety and Health Administration [OSHA], 2020). Sağlık çalışanları, koronavirüs hastalığının bulaş olasılığı açısından riskli olduğu ve bu durumun stres ve endişe kaynağı olduğu tespit edilmiştir (Buckley, Wee, ve Qin, 2020; Temsah ve diğerleri, 2020). Sağlık bakım uygulamaları sırasında hastalık etkeni maruz kalan sağlık çalışanları kendi çocuklarına, ailesine ve çevresine bulaştırarak zarar verebilmektedir (Selgelid, 2009). Pandemi sürecinde hızla artan ve değişken çalışma koşulları da bu durumu zorlaştırabilmektedir (Zhang ve diğerleri, 2020). Sağlık çalışanı eve gittiğinde de dikkat etmek durumundadır. Evde herhangi bir eşyaya dokunmaktan kaçınması ve önce banyoda sabun ve su ile temizlikten geçmesi gerekmektedir (Johnson, Kent ve Leather, 2005). COVID-19 salgını nedeniyle ailelerin kendileri ve çocukları, yakınları, arkadaşları için stres, endişe ve korku yaşamaları normal bir durumdur (Jiao ve diğerleri, 2020). Sağlık çalışanı çocukları bu süreci daha yakından yaşamaktadır. Sürecin olumsuz sonuçlarından daha fazla etkilenenleri tahmin edilmektedir (Ghosh, Dubey, Chatterjee ve Dubey, 2020).

Ebeveynlerin pandemi esnasında karşılaştığı zorluklar ve stresörler, hastalık ile ilgili endişeler, temel yaşam gereksinimleri ile ilgili olumsuzluklar çocukların gelişimini kötü yönde etkileyebileceği öngörülmektedir (Kılıçaslan ve Kütük, 2020). Aile, çocukların fiziksel, zihinsel, sosyal açıdan gelişmesinde ve kişiliklerinin oluşmasındaki etkileri ile vazgeçilmezdir (Bartan, 2010). Ebeveynleri ile olumlu etkileşim içinde olan çocuklar, duygu ve düşüncelerini daha rahat ifade ederler (Arabacı ve Ömeroğlu, 2016). Ebeveyn ile çocuk arasındaki sağlıklı iletişim, çocuğun olumlu ilişkiler kurması için temel oluşturur (Kandır ve Alpan, 2008). Pandemi riskli gruplardan biri olan ebeveyn sağlık çalışanları ve çocuklarının yaşadıkları zorlukları ve etkilenme durumlarının saptanmasının önemli olduğu düşünülmektedir (Kılıçaslan ve Kütük, 2020).

Bu çalışmada, COVID-19 pandemisi döneminde bir üniversite hastanesinde görev yapan ve ebeveyn olan sağlık çalışanlarının COVID-19 korkusu ile ebeveyn- çocuk ilişkisi incelendi.

YÖNTEM

Araştırmanın Tipi

Araştırma, tanımlayıcı ve kesitsel tipte tasarlandı. Şubat- Nisan 2021 tarihlerinde bir üniversite hastanesinde gerçekleştirildi.

Evren ve Örneklem

Evreni, bir üniversite hastanesinde çalışan ve aynı zamanda ebeveyn olan 515 sağlık çalışanı oluşturdu. Evreni belli olan örneklem hesaplama yöntemi ile Open Epi programında örneklem, %80 güven aralığında en az 125 olacak şekilde hesaplandı. Araştırmanın örneklemi belirlenen tarihler arasında dahil edilme kriterlerine uyan 130 sağlık çalışanı ebeveyn oluşturdu.

Veri Toplama

Veriler, yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak toplandı. Ankete başlamadan önce katılımcılara araştırma hakkında bilgi verilerek yazılı ve sözlü onam alındı. Veri toplama formlarının uygulanması yaklaşık 5-10 dakika sürdü. Veriler, araştırmacılar tarafından hazırlanan ebeveyn tanıtıcı bilgi formu, COVID-19 korkusu ölçeği ve ebeveyn çocuk ilişkisi ölçeği kullanılarak toplandı. Pandemi çalışma şartları ve temas kısıtlaması nedeniyle yüz yüze görüşme tekniği kullanılmayan sağlık çalışanları ile anketlerin online formu paylaşıldı ve online onam alındı.

Araştırmaya dahil edilme kriterleri arasında, 0-18 yaş arasında en az bir çocuğu olan ebeveyn olması, sağlık çalışanı olması, Türkçe konuşup anlayabilmesi ve araştırmaya katılmayı kabul etmesi yer almıştır. Burada belirtilen sağlık çalışanı kavramı içerisinde hemşire, hekim, eczacı, diyetisyen, fizyoterapist, psikolog, sağlık teknikeri/teknisyeni ve hasta bakıcılar yer almaktadır. Bu çalışanların seçilmesinin nedeni ise COVID-19 hastası ile daha çok karşılaşma ihtimalinin olmasıdır.

Araştırmaya dahil edilmeme kriterleri arasında, ebeveyn olmayan sağlık çalışanı olması, hastanede çalışan güvenlik görevlisi ve idari çalışan olması, Türkçe bilmemesi ve araştırmaya katılmada gönüllü olmaması yer almıştır.

Veri Toplama Araçları

Ebeveyn tanıtıcı bilgi formu: Cinsiyet, yaşı, medeni durumu, eğitim durumu, meslekte toplam çalışma süresi, çalıştığı birim, hastanedeki unvanı, çocuk sayısı, çocuk yaşı, kronik hastalık durumu, COVID-19 tanısı alıp-almaması, yakınlarının COVID-19 tanısı alıp-almaması, son bir ayda COVID-19 tanısı almış hastaya hizmet verme durumunu sorgulayan toplam 17 sorudan oluşmaktadır.

Kovid-19 Korkusu Ölçeği (FCV-19S): The Fear of COVID-19 Scale, Ahorsu ve diğerleri tarafından 2020’de geliştirilmiştir. Tek faktörlü yapıda olan ölçek 7 maddeden oluşmaktadır. Beşli Likert tipinde (1: Kesinlikle katılmıyorum; 5: Kesinlikle katılıyorum) olan ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık kat sayısı 0.82’dir. Puanın artması korkunun yüksek olduğunu ifade etmektedir (Ahorsu ve diğerleri, 2020). Ladikli ve diğerleri tarafından ölçek Türk diline ve kültürüne uyarlanmış ve Cronbach Alfa iç tutarlılık kat sayısı 0.86 olarak bulunmuştur (Ladikli ve diğerleri, 2020). Bu çalışmada Cronbach alfa katsayısı 0.93 olarak bulunmuştur.

Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği (EÇİÖ): Ölçek Hetherington ve Clingempeel tarafından geliştirilmiş olup 15 maddeden ve 2 alt ölçekten oluşmaktadır. Birinci alt ölçek olan olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi, ilişkinin sıcaklık, ilgi ve duyarlılık düzeyini kapsar (10 madde). Bu alt ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 0.71’dir. İkinci alt ölçek olan olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi, ilişkideki çatışma, cezalandırma ve olumsuz duygu gibi özellikleri içerir (5 madde). Bu alt ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 0.74’tür. Ölçek 5’li likert tipinde, 1 (hiç)’den 5 (aşırı)’e kadar derecelendirilmiştir (Hetherington ve Clingempeel, 1992). Ölçek Aytaş ve diğerleri tarafından Türk diline uyarlanmış ve Cronbach Alfa iç tutarlılık kat sayısı olumlu alt ölçeğin 0.81, olumsuz alt ölçeğin 0.80 olarak bulunmuştur (Aytaş, Çen ve Yüceol, 2018). Bu çalışmada Cronbach alfa katsayısı 0.73 olarak bulunmuştur.

Verilerin Değerlendirilmesi

Analizde SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 26.0 paket programı kullanıldı. Demografik özellikleri tanımlamak için sayı yüzde dağılımına bakıldı ve ortalama puanlar için tanımlayıcı istatistikler yapıldı. Verilerin normal dağılıma uygunluğu için Kolmogorov Simirnov normallik testi yapıldı. Veriler normal dağılım göstermediğinden Mann Whitney U, Kruskal Wallis testi ve korelasyon analizi yapıldı.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırma için İzmir Bakırçay Üniversitesi’nin girişimsel olmayan etik kurulundan onay (29.01.2021 tarih ve 163 numaralı kararı) alındı. Ayrıca, Ülke Sağlık Bakanlığı’ndan COVID-19 ilgili çalışma onayı alındı. Araştırmanın gerçekleştirildiği hastaneden kurum izni ve katılımcılardan online araştırma onamı alındı.

BULGULAR

Sağlık çalışanı ebeveynlerin %50’sinin 31-40 yaş arasında, %81.5’inin kadın, %69.2’sinin lisans mezunu, %30.8’sinin meslekte çalışma yılının 0-5 yıl arasında, %32.3’ünün klinikte çalıştığı, %58.5’inin hemşire, %61.5’inin tek çocuğa sahip olduğu belirlendi. Sağlık çalışanlarının COVID-19 ve hastalık ile ilişkili özelliklerine bakıldığında sağlık çalışanlarının %13.3’ünün COVID-19 hastalığına yakalandığı, %27.7’sinin yakınlarında COVID-19 hastalığı tanısı alan olmadığı, %35.4’ünün son bir ayda COVID-19 tanısı alan hastaya baktığı, %12.9’unun kronik hastalığı olduğu ve %22.3’ünün eşinin ya da çocuklarının kronik hastalığı olduğu bulundu (Tablo 1).

Sağlık çalışanlarının sosyodemografik özellikleri ile FCV-19S karşılaştırıldığında, sağlık çalışanlarının yaşları ile FCV-19S ortalama puanı arasında anlamlı fark olduğu ($p<0.05$), 20-30 yaş arasındaki sağlık çalışanlarının ortalama puanlarının 31-40 yaş arasında ve 41 yaş üzerinde olan sağlık çalışanlarının ortalama puanlarına göre daha yüksek olduğu bulundu. Çalışanların eğitim durumları ile FCV-19S ortalama puanı arasında anlamlı fark olduğu belirlendi ($p<0.05$). FCV-19S, lise mezunu sağlık çalışanlarının ortalama puanlarının lisans ve lisansüstü mezunu sağlık çalışanlarının ortalama puanlarına göre daha yüksek olduğu bulundu. Sağlık çalışanlarının çalıştıkları klinik ile FCV-19S ortalama puanı arasında anlamlı fark olduğu ($p<0.05$), klinikte çalışan sağlık çalışanlarının ortalama puanlarının poliklinikte çalışan sağlık çalışanlarının ortalama puanlarından daha yüksek olduğu saptandı (Tablo 1). Sağlık çalışanlarının yakınlarının COVID-19 olma durumları ile FCV-19S ortalama puanı arasında anlamlı fark olduğu ($p<0.05$), yakınlarında COVID-19 hastalığına yakalanan sağlık çalışanlarının ortalama puanlarının yakalanmayanlara göre daha yüksek olduğu belirlendi (Tablo 2).

Sağlık çalışanlarının sosyodemografik özellikleri ile EÇÖ karşılaştırıldığında, katılımcıların yaşları ile olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi alt ölçeği ortalama puanı arasında anlamlı fark olduğu ($p<0.05$), 20-30 yaş arasındaki sağlık çalışanlarının ortalama puanlarının 31-40 yaş arasında ve 41 yaş üzerinde olan sağlık çalışanlarının ortalama puanlarından daha düşük olduğu saptandı. Sağlık çalışanlarının cinsiyetleri ile olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi alt ölçeği ortalama puanı arasında anlamlı fark olduğu ($p<0.05$) ve kadın çalışanların ortalama puanlarının erkek çalışanların ortalama puanlarından daha yüksek olduğu saptandı. Çalışanların eğitim durumları ile olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi alt ölçeği ortalama puanı arasında anlamlı fark varken ($p<0.05$), olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi alt ölçeği ortalama puanı arasında anlamlı fark olmadığı saptandı ($p>0.05$). Sağlık çalışanlarının meslekte çalışma süreleri ile olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi alt ölçeği ortalama puanı arasında anlamlı fark olduğu ($p<0.05$) ve 11-15 yıl arasında çalışan sağlık çalışanlarının ortalama puanlarının 0-5 yıl arasında çalışan sağlık çalışanlarının ortalama puanlarına göre daha yüksek olduğu bulundu. Meslek grupları ile olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi alt ölçeği ortalama puanı arasında anlamlı fark olduğu ($p<0.05$), hemşirelerin ortalama puanlarının sağlık teknikeri olarak görev yapanların ortalama puanlarından daha yüksek olduğu bulundu (Tablo 1).

Tablo 1. Sağlık Çalışanlarının Sosyo-demografik Özellikleri ile COVID-19 Korkusu Ölçeği ve Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (n=130)

Değişkenler		n	%	Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği		
				COVID-19 Korkusu Ölçeği	Olumlu Alt Ölçek	Olumsuz Alt Ölçek
				X±SD	X±SD	X±SD
Cinsiyet	Kadın	106	81.5	22.96±7.31	40.50±5.75	13.90±3.64
	Erkek	24	18.5	21.25±5.15	36.91±8.08	15.20±5.15
	z/p			-1.413/0.158	-2.315/0.021*	-1.732/0.083
Yaş	20-30 yaş (a)	36	27.7	25.97±6.99	40.55±5.75	11.61±4.08
	31-40 yaş (b)	65	50.0	21.95±6.43	38.64±6.55	14.96±3.71
	41 yaş üzeri (c)	29	22.3	20.06±6.80	41.62±6.31	15.44±2.97
	x²/p			15.220/0.000*	4.518/0.104	18.564/0.000*
			a>b=c**		a<b=c**	
Çocuk Sayısı	Tek çocuk	80	61.5	23.03±7.36	40.07±6.52	13.85±4.23
	İki çocuk ve üzeri	50	38.5	22.02±6.33	39.46±6.15	14.62±3.52
	z/p			-1.079/0.281	-0.590/0.555	-0.898/0.369
Eğitim durumu	Lise (a)	23	17.7	26.30±6.54	37.95±4.99	14.13±3.74
	Lisans (b)	90	69.2	22.12±7.05	39.70±6.55	14.28±4.12
	Lisans üstü (c)	17	13.1	20.47±5.60	43.11±6.10	13.41±3.58
	x²/p			9.618/0.008*	7.536/0.023*	0.639/0.727
			a>b=c**	c>a**		
Çalışılan klinik	Hemşire (a)	76	58.5	23.13±6.93	41.02±5.54	13.86±3.76
	Hekim (b)	18	13.8	20.50±5.49	36.66±8.52	16.27±4.87
	Sağlık teknikeri (c)	11	8.5	21.81±9.52	34.72±2.83	14.00±3.94
	Sağlık teknisyeni (d)	10	7.7	24.00±6.87	42.00±7.22	13.90±2.28
	Diğer****(e)	15	11.5	22.46±7.08	39.93±6.08	13.26±4.39
	x²/p			2.908/0.573	15.995/0.003*	6.671/0.154
				a>c***		
Meslekte çalışma süresi	0-5 yıl (a)	40	30.8	24.60±7.81	40.57±5.56	12.40±4.28
	6-10 yıl (b)	24	18.5	22.45±5.97	42.04±6.16	13.50±3.97
	11-15 yıl (c)	37	28.5	21.75±6.60	37.48±6.32	15.62±3.52
	16-20 yıl (d)	18	13.8	19.22±6.91	39.16±6.56	14.50±3.14
	21 ve üzeri (e)	11	8.4	24.54±5.16	41.36±7.74	16.36±2.73
	x²/p			10.685/0.030*	9.466/0.050	15.891/0.003*
			a=b=c=d=e		a<c***	
Çalışılan Birim	Klinik (a)	42	32.3	24.73±6.40	38.88±5.71	14.52±4.23
	COVID kliniği (b)	9	6.9	25.22±6.47	38.00±4.38	13.11±3.55
	Yoğun bakım kliniği (c)	12	9.2	21.33±8.31	40.00±6.32	13.66±2.96
	Poliklinik (d)	8	6.2	15.50±3.74	37.00±8.99	15.62±3.54
	İdari birimler (e)	19	14.6	24.21±7.46	38.94±6.09	12.73±4.58
	Diğer (f)	40	30.8	20.95±6.34	42.20±6.57	14.50±3.79
	x²/p			17.601/0.003*	8.747/0.120	4.814/0.439
			a>d****			

*p<0.05, x²: Kruskal Wallis testi, z: Mann Whitney U testi, **Bonferroni düzeltme sonucunda elde edilen p değeri p<0.016, ***Bonferroni düzeltme sonucunda elde edilen p değeri p<0.005, ****Bonferroni düzeltme sonucunda elde edilen p değeri p<0.003, **** Diğer: diyetisyen, eczacı, fizyoterapist ve hasta bakıcı.

Tablo 2. COVID-19 ve İlişkili Özellikleri ile COVID-19 Korkusu Ölçeği ve Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (n=130)

Özellikler	Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği				
	COVID-19 Korkusu Ölçeği		Olumlu Alt Ölçek	Olumsuz Alt Ölçek	
	n	%	X±SD	X±SD	X±SD
COVID-19 tanısı varlığı					
Evet	16	12.3	21.87±7.73	43.81±5.55	13.68±2.98
Hayır	114	87.7	22.75±6.89	39.28±6.29	14.21±4.10
	z/p		-0.394/0.694	-2.570/0.010*	-0.373/0.709
Yakınlarında COVID-19 tanısı (anne, baba)					
Evet	36	27.7	24.63±6.31	39.61±6.70	14.80±3.55
Hayır	94	72.3	21.88±7.10	39.92±6.26	13.89±4.11
	z/p		-2.106/0.035*	-0.321/0.749	-0.922/0.357
Son 1 ayda COVID-19 tanısı almış hastaya bakma					
Evet	46	35.4	21.60±6.93	39.63±6.98	13.78±4.41
Hayır	84	64.6	23.21±6.98	39.95±6.04	14.34±3.73
	z/p		-1.312/0.189	-0.112/0.911	-0.919/0.358
Kronik hastalık varlığı					
Evet	22	16.9	21.18±4.99	43.09±4.46	14.27±2.78
Hayır	108	83.1	22.94±7.30	39.17±6.50	14.12±4.18
	z/p		-1.422/0.155	-2.722/0.006*	-0.009/0.993
Eş/çocuk kronik hastalık varlığı					
Evet	29	22.3	24.58±6.85	41.31±6.15	14.51±3.43
Hayır	101	77.7	22.08±6.94	39.41±6.39	14.03±4.12
	z/p		-1.874/0.061	-1.325/0.185	-0.281/0.779

*p<0.05, z: Mann Whitney U testi.

Tablo 3. Sağlık Çalışanı Ebeveynlerin COVID-19 Korkusu Ölçeği ve Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği Puan Ortalamalarının Dağılımları (N=130)

Ölçekler	X±SD	Ortanca (ÇAA)	Min-Maks
COVID-19 Korkusu Ölçeği	22.64±6.97	25.00 (11.00)	7.00-35.00
Olumlu Ebeveyn Çocuk İlişkisi Alt Ölçeği	39.83±6.36	39.00 (10.25)	27.00-50.00
Olumsuz Ebeveyn Çocuk İlişkisi Alt Ölçeği	14.14±3.97	15.00 (6.00)	5.00-22.00

*ÇAA: Çeyrekler Arası Aralık

Sağlık çalışanlarının FCV-19S ortalama puanı 22.64±6.97, olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi alt ölçeği ortalama puanı 39.83±6.36 ve olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi alt ölçeği ortalama puanı 14.14±3.97 olarak saptandı (Tablo 3). Sağlık çalışanlarının FCV-19S ve ebeveyn çocuk ilişkisi ölçeği arasındaki ilişkiyi gösteren Spearman korelasyon analizi sonuçlarına göre, FCV-19S ile olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi alt ölçeği ve olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi alt ölçeği arasında anlamlı korelasyon olmadığı belirlendi (p>0.05) (Tablo 4).

Tablo 4. Sağlık Çalışanı Ebeveynlerin COVID-19 Korkusu Ölçeği ve Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği Puan Ortalamaları Arasındaki Korelasyonlar (n=130)

	Olumlu Ebeveyn Çocuk İlişkisi Alt Ölçeği	Olumsuz Ebeveyn Çocuk İlişkisi Alt Ölçeği
COVID-19 Korkusu Ölçeği	r_s : -0.130 p=0.141	r_s : -0.051 p=0.565

r_s : Spearman Korelasyon Analizi.

TARTIŞMA

Bu araştırmada pandemi sürecinde en fazla etkilenen ve riskli gruplardan biri olan sağlık personelinin COVID-19 korkusunun ebeveyn- çocuk ilişkisine etkisini incelemeyi temel almıştır. Sonuçlar doğrultusunda, sağlık personellerinin COVID-19 korkusunun ve ebeveyn-çocuk ilişkisinin orta düzeyin üstünde olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan sağlık personellerinin COVID-19 korkusu puanları 20-30 yaş aralığında daha yüksek bulunmuştur. COVID-19 korkusunu en fazla yaşayan 20-30 yaş aralığında olan sağlık personelleri olmuştur. Aydın ve diğerleri (2021) tarafından 305 katılımcı ile yapılmış çalışmada en fazla koronavirüse yönelik korku yaşayan grubun genç yaş grubu olduğu bulunmuştur (Aydın, Orhan, Gümüş, Kaya ve Mahanoğlu,2021). Yapılan bir çalışmada, genç yaş grubundaki kişilerin korku ve endişe düzeylerinin daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bunun nedenin ise genç insanların (35 yaş altı) COVID-19 pandemisi üzerine çok fazla düşündükleri ve çok zaman harcadıkları olarak belirtilmiştir (Huang ve Zhao, 2020).

Bu araştırmada sağlık personellerinin eğitim durumu yükseldikçe COVID-19 korkusu puan ortalamaları azaldığı bulunmuştur. Çalışmada ebeveynin eğitim düzeyi arttıkça çocuklarıyla olan olumlu ilişki düzeyinin de arttığını tespit edilmiştir. Ayrıca eğitim durumu ile korku faktörü ele alındığında eğitim seviyesinin artmasıyla beraber COVID-19 korkusunun azalması; artan bilgi seviyesiyle koronavirüse karşı önlem ve korunma yöntemlerini bilinmesiyle ilgili olduğunu düşündürmüştür. Sağlık personellerinin meslekte geçirdikleri sürenin COVID-19 korkusu puanlarına etkisi istatistiksel olarak anlamlı farklı bulunmuştur. Bu bağlamda 0-5 yıl arası ve 21 yıl ve üzeri meslek hayatı olan sağlık personellerinin COVID-19 korkusu puanları anlamlı yüksek bulundu. Bulunan sonuç mesleki deneyim ile ilişkili bulunmuştur. COVID-19 korkusunun 0-5 yıl arası deneyimi olan personelin yüksek olmasının sebebi mesleki tecrübesinin daha az olmasından kaynaklanabilir. Yirmi bir yıl ve üzeri çalışma hayatı olan sağlık personelinin COVID-19 korkusunun yüksek olmasının sebebi ise yaşa bağlı COVID-19 hastalığına yakalanmasının sonuçları ile alakalı olarak yüksek olduğu ayrıca kronik hastalık sahibi olma oranının yüksek olması ile ilişkilendirilmiştir. Araştırmaya katılan sağlık personellerinin yakınlarında COVID-19 tanısı almış olanların COVID-19 korkusu puanı daha yüksek bulunmuştur. Cao ve diğerlerinin (2020) yaptığı çalışmada herhangi bir yakını enfekte olmuş veya bu hastalık nedeniyle yakını kaybetmiş kişilerde pandemi korkusu ve kaygı düzeyinin yüksek olduğu bulunmuştur (Cao ve diğerleri, 2020). Çalışkan ve diğerlerinin (2021) 270 hemşirelik öğrencisi ile yaptığı çalışmada araştırmaya katılan öğrencilerden kronik bir hastalığı olanların COVID-19 korkusunun daha yüksek olduğu saptanmıştır (Çalışkan, Kargın ve Ersöğütçü, 2021). Sahin ve diğerlerinin (2020) tarafından sağlık çalışanlarıyla yürütülen çalışmada da kronik hastalık ve korku durumuna yönelik benzer sonuçlar tespit edilmiştir (Sahin, Aslaner, Eker, Gokcek ve Dogan, 2020). Kişilerde kronik bir hastalığın olması, erken bulaş, hasta olma ve hastalıktan olumsuz etkilenme riski gibi nedenler, daha fazla korkuya neden olabileceği düşünülmektedir (Sandalcı, Uyaroğlu ve Güven, 2020).

Araştırmaya katılan sağlık personellerinin ebeveyn çocuk ilişki olumlu alt boyut puanları istatistiksel olarak incelendiğinde kadınların puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yapılan bir çalışmada annelerin babalara oranla daha çatışmacı olduğu, babaların annelere göre daha yakın ilişkiler kurabildiği belirlenmiştir (Kılıç, 2020). Farklı olarak, Driscoll ve Pianta'nın çalışmasında ebeveyn çocuk ilişkileri incelenmiş ve annelerin babalardan daha yüksek olumlu puanlar aldıkları bulunmuştur (Driscoll ve Pianta, 2011). Araştırmamızda olumsuz alt boyut ebeveyn çocuk ilişkisi puanları 41 yaş ve üzeri personel için anlamlı yüksek bulunmuştur. Bu doğrultuda çalışma literatürdeki çalışmaları destekler niteliktedir. Pandemi şartlarında çalışmak ebeveynler için önemli stres nedeni olabilmektedir. Bu durum anne ve babaların kendi çocukları ile iletişimini olumsuz etkileyebilmektedir. Özellikle ileri yaş grubu için kronik hastalık olasılığının artmış olmasıyla beraber pandemi şartları bir araya gelince bu yaş grubu için hem önemli bir stres faktörü haline gelmekte, bu da çocuklarıyla iletişimini olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Saygı, 2011).

Bu araştırmada sağlık personellerinin eğitim durumu yükseldikçe olumlu alt boyutta ebeveyn çocuk ilişki puanının arttığı bulunmuştur. Ebeveyn-çocuk ilişkisinin çocukların psikososyal gelişimine etkisi üzerine yapılan bir çalışmada ailenin eğitim durumu yükseldikçe olumsuz alt boyut ebeveyn çocuk ilişkisi puanının azaldığı bulunmuştur (Dereli ve Dereli, 2017). Literatürde ebeveyn ve çocuk ilişkisinin incelendiği çalışmalarda

ebeveynlerin eğitim düzeyi arttıkça çocuklarıyla olan ilişkilerinin daha olumlu olduğunu saptanmıştır (Çakıcı, 2006; Saygı ve Uyanık Balat, 2013). Bu bulgular çalışmamız ile benzerlik göstermektedir.

Bu çalışmada COVID-19 korkusunun ebeveyn-çocuk ilişkisine etkisini değerlendirmek için yapılan korelasyon analizine göre anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur. Fakat çalışma sonucuna göre sağlık çalışanı ebeveynlerin COVID-19 korkusu orta düzeyin üzerindedir. Bununla birlikte pandemi sürecinde ebeveynlerin kendi çocukları ile olan ilişkilerinin olumlu alt boyunu yüksek olarak değerlendirirken olumsuz alt boyutunu da yüksek olarak değerlendirdiği bulunmuştur. Pandemi aile ilişkileri üzerine yapılan çalışmalarda uzaktan çalışma şekli ile aile ile etkili zaman geçirme pandemisinin getirdiği olumlu durum olarak belirtilmiştir (Kundu ve Bhowmik, 2020; Kurt Demirtaş ve Sevgili Koçak, 2020). Fakat bu durum uzaktan çalışmayan sağlık çalışanları için geçerli değildir. Çocuğu olan sağlık çalışanları ile yapılan bir çalışmada pandemi süresince belirsizlikten kaynaklanan stres yaşadıkları ve hızla değişen duygu durumları ile başa çıkmak zorunda oldukları belirtilmiştir (Amakiri, Ezeoke, Chude ve Anoka, 2020). Sağlık çalışanı ebeveynlerin çocukları ile etkili vakit geçiremediği için olumsuz duygular yaşamaktadırlar (Kurt Demirtaş ve Sevgili Koçak, 2020). Sağlık çalışanları COVID-19 hastaları ile yakın temas halinde olmaları ailelerine bulaştırma korkusuna neden olmaktadır (Luo, Guo, Yu, Jiang ve Wang, 2020). Aynı zamanda bu süreçte, pandeminin getirdiği kısıtlamalar sonucunda rutini bozulan çocuklar ile ebeveyn sağlık çalışanlarının ilişkileri çocukların gelişimi için önemlidir (Pappa, Ntella, Giannakas, Giannakoulis, Papoutsis ve Katsaounnou, 2020).

Araştırmanın sınırlılıkları

Araştırma pandeminin etkilerinin yoğun olduğu dönemde gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle birçok sağlık çalışanının kendisi ya da ailesinden birisinin COVID-19 testinin pozitif olması ve pandemi şartları nedeniyle ulaşılamamıştır.

SONUÇ

Bulaşıcı hastalıklar ve pandemilerin tüm insanlar üzerinde psikososyal yönden olumsuz etkileri olduğu bilinmektedir. Bu çalışmada COVID-19 pandemisinde riskli gruplardan biri olan sağlık çalışanlarının çalışma şekli, çalıştığı klinik gibi faktörler COVID-19 korkularını etkileyebilmektedir. Aynı zamanda ebeveyn olan bu çalışanların COVID-19 korkusu ve kendi çocuklarıyla olan ilişkilerini etkilediği belirlenmiştir. Sağlık çalışanlarının büyük bir kısmını hemşireler ve hemşirelerin çoğunluğunu kadınlar yani anneler oluşturmaktadır. Türk toplumunda aile süreçlerin yönetilmesinde, özellikle çocukların primer bakımında anneler görev almaktadır. Sağlık çalışanı annelerin çocukları ile ebeveynlik ilişkilerinin etkilenmesi kaçınılmaz olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda tüm sağlık çalışanlarının pandemi sırasında çalışma şekilleri çocukları ile kaliteli zaman geçirmelerini etkileyebilmektedir. Tüm bu durumun yönetilmesinde çocuk sağlığı hemşireliği alanına önemli roller düşmektedir. Sağlık çalışanı ebeveynlerin yönlendirilmesi, eğitim gereksinimlerinin giderilmesi, korku ve kaygılarının azaltılmasına yönelik programlar hazırlanması önerilmektedir.

Yazar Katkıları

Fikir ve tasarım: Ş.B.Y., G.Ö. Veri toplama: G.Ö. Veri analizi ve yorumlama: Ş.B.Y., G.Ö. Makale yazımı: Ş.B.Y., G.Ö. Eleştirel inceleme: Ş.B.Y.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

Finansman: Yazarlar çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

KAYNAKLAR

- Amakiri, P. C., Ezeoke, A., Chude, C. F., Anoka, K. (2020). Psychological effect of pandemic Covid-19 on families of health care professionals. *British Journal of Psychology Research*, 8(2), 1-7. Erişim adresi: <https://www.eajournals.org/wp-content/uploads/Psychological-effect-of-Pandemic-Covid-19-on-families-of-health-care-professionals.pdf>
- Ahorsu, D. K., Lin, C. Y., Imani, V., Saffari, M., Griffiths, M. D., Pakpour, A. H. (2020). The Fear of COVID-19 Scale: Development and initial validation. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 1-9. <https://dx.doi.org/10.1007%2Fs11469-020-00270-8>
- Arabacı, N., Ömeroğlu, E. (2016). Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracının (ABÇİDA) geliştirilmesi: Geçerlik güvenilirlik çalışması. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(7), 1-21. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/401858>
- Aydın, O. A., Orhan, S., Gümüş, M., Kaya, N., Mahanoğlu, E. (2021). COVID-19'un nedenleri algısı ile COVID-19 korkusu arasındaki ilişki üzerine bir inceleme. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (3), 9-25. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1846552>
- Aytaç, A. B., Çen, S., Yüceol, G. P. (2018). Ebeveyn-çocuk ilişkisi ölçeği geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 25(3), 209-221. Erişim adresi: https://cms.galenos.com.tr/Uploads/Article_27502/cogepderg-25-209.pdf

- Bartan, M. (2010). *Kütahya örneğinde ebeveyn-çocuk ilişkisi envanterinin 60–72 aylık çocukların anne ve babalarına uyarlanması*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Buckley, C., Wee, S. L., Qin, A. (2020). China's doctors, fighting the coronavirus, beg for masks. The New York Times. Erişim adresi: <https://www.nytimes.com/2020/02/14/world/asia/china-coronavirus-doctors.html> Erişim tarihi: 14 Şubat 2020.
- Cao, W., Fang, Z., Hou, G., Han, M., Xu, X., Dong, J., Zheng, J. (2020). The psychological impact of the COVID-19 epidemic on college students in China. *Psychiatry Research*, 287, 112934. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.112934>
- Cucinotta, D., Vanelli, M. (2020). WHO declares COVID-19 a pandemic. *Acta Biomed*, 91(1), 157–160. <https://doi.org/10.23750/abm.v91i1.9397>
- Çakıcı, S. (2006). *Alt ve üst sosyoekonomik düzeydeki ailelerin anne-çocuk ilişkilerinin ve aile işlevlerinin anne-çocuk ilişkilerine etkisinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çalışkan, E., Kargın, M.,e Ersöğütçü, F. (2021). Hemşirelik öğrencilerinde covid-19 korkusu ile hemşirelik mesleğine yönelik tutum arasındaki ilişki. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 30(3), 170-180. <https://doi.org/10.17942/sted.880773>
- Dereli, E., Dereli, B. M. (2017). Ebeveyn-çocuk ilişkisinin okul öncesi dönem çocukların psikososyal gelişimlerini yordaması. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 227-258. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/pub/yyuefd/issue/28496/304177>
- Driscoll, K., Pianta, R. (2011). Mothers' and fathers' perceptions of conflict and closeness in parent-child relationships during early childhood. *Journal of Early Childhood & Infant Psychology*, 7, 1-24. Erişim adresi: <https://psycnet.apa.org/record/2013-00755-001>
- Ghosh, R., Dubey, M. J., Chatterjee, S., Dubey, S. (2020). Impact of COVID-19 on children: Special focus on psychosocial aspect. *Minerva Pediatrica*, 72(3), 226-235. <https://doi.org/10.23736/S0026-4946.20.05887-9>
- Hetherington, E. M., Clingempeel, W. G. (1992). Coping with marital transitions: A family systems perspective. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 57(2/3), 1-207. Erişim adresi: <https://www.jstor.org/stable/1166050?seq=2>
- Huang, Y., Zhao, N. (2020). Generalized anxiety disorder, depressive symptoms and sleep quality during covid-19 epidemic in china: A web-based cross-sectional survey. *Psychiatry Research*, 288(112954), 1-6. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.112954>
- Jiao, W. Y., Wang, L. N., Liu, J., Feng Fang, S., Jiao, F. Y., Pettoello-Mantovani, M., Somekh, E. (2020). Behavioral and emotional disorders in children during the COVID-19. *Journal of Pediatrics*, 221, 264-266. <https://doi.org/10.1016/j.jpeds.2020.03.013>
- Johnson, G., Kent, G., Leather, J. (2005). Strengthening the parent-child relationship: A review of family interventions and their use in medical settings. *Child Care Health Development*, 31(1), 25-32. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2214.2005.00446.x>
- Kandır, A., Alpan, Y. (2008). Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime anne-baba davranışlarının etkisi. *Aile ve Toplum*, 10(4), 33-38. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/198102>
- Kılıç, M. (2020). *Ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik farkındalık düzeyinin ebeveyn-çocuk ilişkisine etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Kılıçaslan, F., Kütük, M.Ö. (2020). Pandemi döneminde ebeveynlik; zorluklar ve öneriler. E.S. Ercan, Ç. Yektaş, A.E. Tufan, Ö. Bilaç (Ed.), *COVID-19 pandemisi ve çocuk ve ergen ruh sağlığı* kitabı içinde (s.119-124). 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri. Erişim adresi: <https://www.turkiyeklinikleri.com/article/tr-pandemi-doneminde-ebeveynlik-zorluklar-ve-oneriler-91226.html>
- Kundu, B., Bhowmik, D. (2020). Societal impact of novel corona virus (COVID-19 pandemic) in India. *SocArXiv vm5rz, Center for Open Science*. <http://dx.doi.org/10.31235/osf.io/vm5rz>
- Kurt Demirtaş, N., Sevgili Koçak, S. (2020). 2-6 yaş arasında çocuğu olan ebeveynlerin bakış açısıyla covid-19 salgın sürecinin değerlendirilmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(6), 328-349. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1168051>
- Ladikli, N., Bahadır, E., Yumuşak, F., Akkuzu, H., Karaman, G., Türkkkan, Z. (2020). Kovid-19 Korkusu Ölçeği'nin Türkçe güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *International Journal of Social Science*, 3(2), 71-80. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1219747>
- Luo, M., Guo, L., Yu, M., Jiang, W., Wang, H. (2020). The psychological and mental impact of coronavirus disease 2019 (COVID-19) on medical staff and general public: A systematic review and meta-analysis. *Psychiatry Research*, 291, 113190. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.113190>
- Occupational Safety and Health Administration. (2020). Erişim adresi: <https://www.osha.gov/coronavirus> Erişim tarihi: 26 Mart 2020.
- Pappa, S., Ntella, V., Giannakas, T., Giannakoulis, V. G., Papoutsis, E., Katsaounou, P. (2020). Prevalence of depression, anxiety, and insomnia among healthcare workers during the COVID-19 pandemic: A systematic review and meta-analysis. *Elsevier Public Health Emergency Collection*, 88, 901-907. <https://doi.org/10.1016/j.bbi.2020.05.026>

- Sahin, T., Aslaner, H., Eker, O. O., Gokcek, M. B., Dogan, M. (2020). Effect of COVID-19 pandemic on anxiety and burnout levels in emergency healthcare workers: A questionnaire study. *Research Square*, 1-22. <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-32073/v1>
- Sandalcı, B., Uyaroğlu, O. A., Güven, G. S. (2020) COVID-19'da kronik hastalıkların rolü, önemi ve öneriler. *Flora İnfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Dergisi*, 25(2), 132-138. <https://doi.org/10.5578/flora.69700>
- Saygi, D., Uyanık Balat, G. (2013). Anasınıfına devam eden çocuğu olan annelerin çocukları ile ilişkilerinin incelenmesi. *Journal of Human Sciences*, 10(1), 844-62. Erişim adresi: <https://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/2521/1094>
- Saygi, D. (2011). *Ebeveyn – Çocuk İlişkisi Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması ve anne-çocuk ilişkisinin bazı değişkenler açısından incelenmesi (İstanbul Örnekleme)*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Selgelid, M. J. (2009). Pandethics. *Public Health*, 123(3), 255-259. <https://doi.org/10.1016/j.puhe.2008.12.005>
- Sohrabi, C., Alsafi, Z., O'Neill, N., Khan, M., Kerwan, A., Al-Jabir, A., Iosifidis, C., Agha, R. (2020). World Health Organization declares global emergency: A review of the 2019 novel coronavirus (COVID-19). *International Journal of Surgery*, 76, 71-76. <https://doi.org/10.1016/j.ijso.2020.02.034>
- Temsah, M. H., Al-Sohime, F., Alamro, N., Al-Eyadhy, A., Al-Hasan, K., Jamal, A. ...Somily, A. M. (2020). The psychological impact of COVID-19 pandemic on health care workers in a MERS-CoV endemic country. *J Infect Public Health*, 13(6), 877-882. <https://doi.org/10.1016/j.jiph.2020.05.021>
- World Health Organization (2020). Novel Coronavirus (COVID-19) Situaition. 2020. Erişim adresi: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/situation-reports> Erişim tarihi: 26 Mart 2020.
- Zhang, W. R., Wang, K., Yin, L., Zhao, W., Xue, Q., Peng, M. ...Wang, H. (2020). Mental health and psychosocial problems of medical health workers during the COVID-19 epidemic in China. *Psychother Psychosom*, 100053(45), 242-250. <https://doi.org/10.1159/000507639>